

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมชุมชน

Participation of the people in promoting tourism

OTOP Inno-life tourism-based Communities.

พระวรชาติ (ทะสา)¹, ศักดิ์ดา ต้นคชสาร², และเรืองฤทธิ์ คงอยู่³

Phra Worachat (Tasa)¹, Sakda Tonkotchasan², and Ruangrit Khongyoo³

¹อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

^{2,3}นักวิชาการอิสระ

¹Lecturer from the of Mahamakut Buddhist University, Thailand

^{2,3}Independent scholar

Corresponding Author Email: dla.yingorn@gmail.com

Received: 20 October 2020

Revised: 15 December 2020

Accepted: 25 December 2020

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ เป็นการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนในลักษณะที่มีการนำอัตลักษณ์ในชุมชนมาเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจนับว่า เป็นสิ่งที่ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการค้นหาอัตลักษณ์และส่งเสริมให้เกิดเป็นจุดเด่นของชุมชนขึ้นและเป็นแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งบทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่ออธิบายถึงแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ของกรมการพัฒนาชุมชน โดยได้จัดทำโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม เพื่อรองรับ นโยบายรัฐบาลในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ด้วยกระบวนการเตรียมความพร้อมชุมชน สร้างความน่าสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและท่องเที่ยวในแหล่งเล็ก (หมู่บ้าน/ชุมชน) และการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ OTOP ให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ เพื่อสร้างรายได้ให้กระจายอยู่กับประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน บนพื้นฐานเสน่ห์ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ที่ดัดแปลงให้เกิดมูลค่าเพิ่ม เกิดกระบวนการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมชุมชน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (inform) อันได้แก่ การที่ประชาชนเข้าใจนโยบาย ด้วยการเตรียมความพร้อมและความร่วมมือในการจัดทำโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม 2) การมีส่วนร่วมในระดับปรึกษาหารือ (consult) อันได้แก่ การที่ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในแนวทางการจัดทำโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม 3) การมีส่วนร่วมระดับเข้ามามีบทบาท (involve) อันได้แก่ การที่ประชาชนได้ร่วมค้นหาอัตลักษณ์หรือจุดเด่นในชุมชน โดยมีการตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม 4) การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (collaborate) อันได้แก่ การร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม และ 5) การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจ (empower) อันได้แก่ การที่ประชาชนร่วมกันดำเนินงาน กิจกรรม ตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม หากเกิดปัญหาก็จะร่วมมือกันเพื่อแก้ไขและพัฒนาให้เกิดการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การส่งเสริมการท่องเที่ยว, OTOP นวัตกรรมชุมชน

Abstract

This academic article is to transfer knowledge about Promoting tourism in the community In such a way that the identity in the community is the center of attraction for tourists to pay attention. It is something that the community has to be involved in identifying and fostering the strength of the community and is a force for

tourists both within the country and outside the country to visit. For which this article is intended To explain the area development approach of the Community Development Department By conducting the OTOP Nawatwithi tourism community project to support the government policy to stimulate the foundation economy With the community preparation process Create interest Allowing tourists to visit and travel in a small basin (Village / community) and the development of OTOP products and products to meet standards and quality. To generate income to be distributed with people in the village / community Based on charm, wisdom, culture, creativity that are adapted to add value Which in the end is a creation Strength for the village / community And the people are happy This is a project that has to find the potential of the community in terms of promoting community participation. Economic promotion For the community to develop Having income generated within the community And have a community identity in each area In addition to creating a search for community identity There is a continuation and conservation. Then community culture Also gives rise to love Unity of the community Create a learning process and take part in the development of the local community Therefore, the participation of people in promoting tourism, OTOP, Nawatwithi, community are 1) Participation at the Inform level, which is the public understanding of policy With the preparation and cooperation in the preparation of the OTOP Nawatwithi community tourism project 2) Participation at the consultation level (Consult), which includes people participating in the preparation of the OTOP Nawatwithi community tourism project. 3) Involvement at the level to play a role (Involve), that is, people find their identity or strength in the community With joint decisions in implementing activities under the OTOP Nawatwithi Tourism Community Project 4) Participation at the cooperation level (Collaborate), which is a collaboration in carrying out activities under the OTOP Nawatwithi community tourism project and 5) Participation at the empower level, which includes people working together in the activities under the OTOP Nawatwithi community tourism project, if problems arise, they will work together to solve and develop to achieve efficient operation.

Keywords: Participation, Tourism promotion, OTOP Community Innovation

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) มีกรอบแนวคิด ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชน มีคุณภาพชีวิต และมีรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน มีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการ และพันธกิจกระทรวงมหาดไทย ข้อ 4. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนภารกิจอำนาจหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชน ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561 ให้ความเห็นชอบแนวทางการจัดทำงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 จำนวน 150,000 ล้านบาท โดยมีแนวทางการจัดทำ 3 แนวทาง ได้แก่ 1) พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากยกระดับสวัสดิการ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ สร้างโอกาสในอาชีพ และการจ้างงาน 2) พัฒนาเชิงพื้นที่ผ่านกระบวนการ

ประชาคม การเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการพัฒนาอาชีพ และสร้างรายได้ในชุมชน สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยว ชุมชน เชื่อมโยงเส้นทาง การท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น 3) ปฏิรูปการโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตรทั้งระบบ ควบคุมการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าทางการเกษตร และส่งเสริมการตลาดสมัยใหม่ ดังนั้น โอกาสในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้ชุมชนตามแนวทางดังกล่าว จำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาเชิงพื้นที่ผ่านกระบวนการประชาคม ให้ชุมชน เข้าถึงแหล่งเงินทุนในการพัฒนาอาชีพ และสร้างรายได้ในชุมชน ด้วยการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริม การท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงเส้นทาง การท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น (กรมการพัฒนาชุมชน, 2561, น.2)

ดังนั้น บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้เกิดองค์ความรู้ในการที่จะเข้าใจถึงนโยบายของภาครัฐ เพื่อก่อให้เกิดการดำเนินโครงการ กิจกรรม ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม ชุมชน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้สะดวกต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้ที่สนใจต่อไป

บทความวิเคราะห์

1. แนวคิดชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

กระบวนการขับเคลื่อนโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี โดยกำหนดเป้าหมาย รายได้จากการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน เฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 มีจำนวน 5 กระบวนงาน ดังนี้

1.1 พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

- 1) เตรียมความพร้อมการเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี (แหล่งทุน คณะกรรมการชุมชนฯ กฎกติกา)
- 2) พัฒนาและบริหารจัดการข้อมูลชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี (ระดับจังหวัด/ชุมชน)
- 3) จัดทำแผนธุรกิจชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี
- 4) สร้างนักเล่าเรื่องชุมชน
- 5) การเป็น “เจ้าบ้านที่ดี”

1.2 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก

- 1) พัฒนาศักยภาพด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว (ป้ายข้อมูล ป้ายบอกทาง จุดถ่ายภาพ ความสะอาด ความปลอดภัย)
- 2) ส่งเสริม/พัฒนาเสน่ห์/ประเพณี วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชุมชน

1.3 พัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว

- 1) พัฒนาผู้ประกอบการชุมชน
- 2) พัฒนาสินค้าและบริการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี
 - ยกระดับสินค้าให้มีคุณภาพและมาตรฐานเพิ่มมูลค่าขายได้
 - ออกแบบของฝากของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยว
 - สินค้าวัฒนธรรมและอาหาร
- 3) ออกแบบตราสัญลักษณ์และสโลแกนชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

1.4 เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวแต่ละท้องถิ่น

- 1) ออกแบบและเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวของหมู่บ้านเป้าหมาย
- 2) การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเมืองหลักและเมืองรอง

1.5 ส่งเสริมการตลาดชุมชนท่องเที่ยว

- 1) ประชาสัมพันธ์ Online/Offline/ platform
- 2) เปิดตัวชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี
- 3) จัปคู่ธุรกิจ (business machine)
- 4) จัดแสดงจำหน่ายสินค้าและบริการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี (กรมการพัฒนาชุมชน, 2561, น.6)

สรุปได้ว่า กระบวนการขับเคลื่อนโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ประกอบด้วย 5 กระบวนการ ได้แก่ พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก พัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวแต่ละท้องถิ่นและส่งเสริมการตลาดชุมชนท่องเที่ยว ตามเป้าหมายที่วางไว้

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว ความหมายของการท่องเที่ยว โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการท่องเที่ยว ได้มีการนิยามความหมายเป็นหลายลักษณะ ดังต่อไปนี้

กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว (2549, น. 12-13) กล่าวว่า “เป็นการท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เดินทาง บริการที่ใช้ในการเดินทาง และจุดหมายปลายทาง กล่าวอีกว่า การท่องเที่ยวนี้คือการเดินทางจากอีกที่หนึ่ง ไปยังอีกที่หนึ่ง ด้วยจุดประสงค์ทางการท่องเที่ยว การพักผ่อน หรือติดต่อธุรกิจ โดยมีการพักผ่อนค้างแรม หรือไปกลับภายในวันดังกล่าว

ชาตรี แก้วมา (2549, น.11) กล่าวว่า “การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ในระยะใกล้หรือไกล โดยไม่มีการได้เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในครั้งนั้น ๆ ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือไปพักผ่อนอยู่ประจำ แต่เดินทางเพื่อวัตถุประสงค์หลาย ๆ อย่าง เช่น เพื่อการพักผ่อน เพื่อหาความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพื่อประชุมสัมมนา หรือ ติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมเยือนญาติมิตร

สรุป การท่องเที่ยว คือ การพักผ่อน หย่อนใจ มีการเดินทางจากที่พักอาศัยไปอีกที่หนึ่งเป็นการชั่วคราว ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ

2.2 หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) (สุถิ เสริฐศรี, 2557, น.29) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา และได้รับความสนับสนุนจากคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ขององค์การสหประชาชาติซึ่งหลักการโดยทั่วไปของการพัฒนาอย่าง 25 ยั่งยืนคือ จะต้องมีการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ เพื่อสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เหล่านั้นได้อย่างยั่งยืนและมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อนำหลักการนี้มาปรับใช้กับการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน จึงมีจุดเน้นที่สำคัญ ได้แก่ 1) จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนาน จนถึงชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนรุ่นปัจจุบันเท่านั้น 2) ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และลดปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม 3) มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมในการจัดการและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว 4) มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น หน่วยงานและ องค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการวางแผนงาน การจัดสรร งบประมาณ และการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม 5) มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่แนวคิด การศึกษาวิจัย และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน ออกไปในหมู่ประชาชน ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีหลักการสำคัญอยู่ 4 ประการ คือ 1) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทาง

เศรษฐกิจ หมายถึง การท่องเที่ยวต้อง สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้สามารถจัดความจนและความลำบาก เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือแม้แต่ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวควรจะมีวิธีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย เช่น การจัดการด้านการโรงแรมจะต้อง รวมค่าใช้จ่ายในการบำบัดน้ำเสีย และการลดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในบริเวณข้างเคียงด้วย 2) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสังคม หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสนับสนุน ให้ประชาชนไม่ใช่ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและอยู่ในขีดจำกัดของทรัพยากรนั้น ๆ ที่จะรองรับได้อีกทั้งยังมีการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการนำของสียกลับมาใช้ก็เพื่อเป็นการประหยัดและการสร้างสมดุล ให้กับธรรมชาติที่สามารถใช้ประโยชน์ได้โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องมั่นคงยาวนานและต้องนำไปสู่การกระจายผลประโยชน์ในสังคมอย่างเป็นธรรม 3) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ต้อง สนับสนุนการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชนและไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่อชุมชน รวมทั้งเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีกับคนรุ่นหลังต่อไป

สรุป การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มุ่งในด้านการดูแลทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ลดการใช้ทรัพยากร มีการกระจายรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชน การมีส่วนร่วมในชุมชนและมีการสร้างเครือข่าย

2.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, น.18-19) ได้กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีข้อควรคำนึงที่สำคัญ อยู่ 8 ประการ คือ 1) การพัฒนาแบบยั่งยืนควรจะคำนึงถึงความต้องการของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ว่า คนในชุมชนต้องการที่จะเปิดชุมชนของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่ หากไม่พร้อมที่จะ เปิดชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวก็ควรที่จะชะลอไปก่อน มิฉะนั้นจะเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันของคนในชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดภาพลักษณ์ของชุมชนแย่ลง แต่ถ้าหากคนในชุมชนพร้อมใจกันเห็นด้วย กับการเปิด ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น จะต้องเตรียมความพร้อมทุก ๆ ด้าน ทั้งการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยว ตลอดจนการอนุรักษ์ในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนสืบต่อไป 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรคำนึงถึงความต้องการของตัวนักท่องเที่ยวที่มาเยือน ว่านักท่องเที่ยวที่มาเยือนนั้นต้องการอะไรจากชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ซึ่งความต้องการเหล่านี้จะเป็นแนวทางในการจัดหา เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เพื่อสร้างความพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น จะทำให้ชุมชนเหล่านั้นมีรายได้จากการท่องเที่ยวอีกด้วย 3) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะต้องคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ด้วย ว่ามีสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรที่มีแล้ว หากมีแล้วมีเพียงพอต่อความต้องการ ของนักท่องเที่ยวหรือไม่ หากไม่เพียงพอจะต้องเพิ่มจำนวนเท่าใด ซึ่งคำถามเหล่านี้เป็นแนวทางใน การพิจารณาจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ 4) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรคำนึงถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมใน แหล่งท่องเที่ยว นั้นว่า จะถูกกระทบหรือถูกทำลายหรือไม่ซึ่งจะเป็นแนวทางพิจารณาในการดูแลรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น 5) การพัฒนาอย่างยั่งยืน ควรคำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนในการรับรองการท่องเที่ยว ว่าจะสามารถรับรองนักท่องเที่ยวได้มากน้อยแค่ไหนจึงจะเหมาะสม ซึ่งเป็นแนวทางในการพิจารณาและ กำหนดปริมาณและ มาตรฐานของการบริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว พร้อมทั้งกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และพิจารณามาตรการจำกัดของนักท่องเที่ยวที่จะมาเยือนด้วย 6) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องคำนึงถึงประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวซึ่งจะทำให้คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์อะไรบ้างจากการท่องเที่ยว และพัฒนา คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดังกล่าวให้ดีขึ้นด้วย 7) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรคำนึงถึงสิ่งปลูกสร้างในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ว่า มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชนหรือไม่ชุมชนเน้นการจัดการความสะอาด ความสะอาดสบาย ตามมาตรฐานสากลหรือไม่ ทำให้สะท้อนถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นสามารถทำให้เกิดเอกลักษณ์ที่มีเสน่ห์ เฉพาะตัวของท้องถิ่นตามมาตรฐานสากล 8) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรคำนึงถึงแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งอื่นทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันว่า แหล่งท่องเที่ยวแหล่งนั้นมีการจัดการและพัฒนาอย่างไร จึงประสบผลสำเร็จ ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มีให้มีความยั่งยืนมากขึ้น

สรุป การพัฒนาการท่องเที่ยว ควรคำนึงถึงความพร้อมของชุมชน ศักยภาพในด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีแรงดึงดูดและเป็นที่น่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมชุมชน

การจัดทำโครงการใด ๆ ที่จะเกิดผลสำเร็จ สิ่งสำคัญคือการสร้างความรู้และความเข้าใจภายในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดทำโครงการ โดยส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการงาน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามความเข้มข้นของบทบาทของประชาชนในการเข้ามามีอิทธิพลต่อ การตัดสินใจในงานบริหารราชการแผ่นดินของกระทรวง โดยระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation Spectrum) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (inform) มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนและเสริมสร้างความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ทางเลือก และทางแก้ไข ดังนั้นการมีส่วนร่วมในระดับนี้ คือ การให้สัญญากับประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ว่าเราจะทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและถูกต้อง ในการจัดทำโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม จึงเป็นการที่ทำให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจในนโยบาย ด้วยการเตรียมความพร้อมและความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับนโยบายภาครัฐ

3.2 การมีส่วนร่วมในระดับปรึกษาหารือ (consult) มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่ การได้รับข้อมูลและความคิดเห็นจากประชาชนเกี่ยวกับสภาพปัญหา ทางเลือกและแนวทางแก้ไข ดังนั้น การมีส่วนร่วมในระดับนี้ คือการให้สัญญากับประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ว่าเราจะให้ ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนรับฟังความคิดเห็นรวมทั้งตระหนักถึงข้อมูลและความคิดเห็นจากประชาชน ในการตัดสินใจ โดยการที่ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในแนวทางการจัดทำโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม

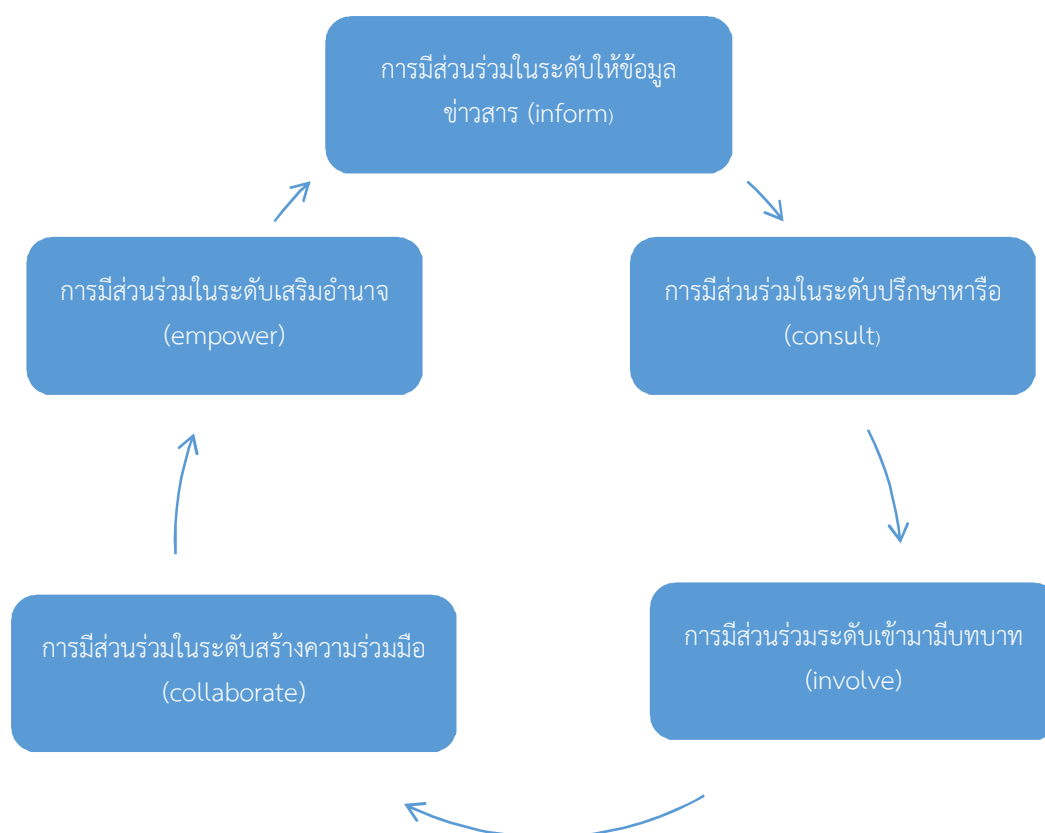
3.3 การมีส่วนร่วมระดับเข้ามามีบทบาท (involve) มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การ ร่วมทำงานกับประชาชนเพื่อสร้างความมั่นใจกับประชาชนว่าความคิดเห็นและความต้องการของ ประชาชนจะได้รับการพิจารณา ดังนั้น การมีส่วนร่วมในระดับนี้ คือ การให้สัญญากับประชาชนและ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ว่าเราจะทำงานร่วมกับประชาชนเพื่อให้เห็นความคิดเห็นและข้อมูลจากประชาชนสะท้อนในทางเลือก โดยการที่ประชาชนได้ร่วมค้นหาลักษณะหรือจุดเด่นในชุมชน โดยมีการตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม

3.4 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (collaborate) มีเป้าหมาย สำคัญอยู่ที่การเป็นหุ้นส่วนกับประชาชนในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจตั้งแต่การระบุปัญหา พัฒนาทางเลือก และแนวทางแก้ไข ดังนั้น การมีส่วนร่วมในระดับนี้ คือ การให้สัญญากับประชาชนและกลุ่ม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ว่าเราจะร่วมงานกับประชาชนเพื่อได้ข้อเสนอแนะและความคิดใหม่ รวมทั้งนำข้อเสนอแนะของประชาชนมาเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยการร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม

3.5 การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจ (empower) มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่ การให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจลงมือด้วยตนเองหรือเพื่อให้กระทรวงปฏิบัติตาม ดังนั้น การมีส่วนร่วม ในระดับนี้ คือ การให้สัญญากับประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ว่าเราจะปฏิบัติในสิ่งที่ ประชาชนตัดสินใจ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการจัดการปัญหาจะแบ่งออกเป็นขั้นตอนและมีความแตกต่างกันในแต่ละส่วนของระดับความร่วมมือ โดยการที่ประชาชนร่วมกันดำเนินงานกิจกรรม ตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หากเกิดปัญหาที่จะร่วมมือกันเพื่อแก้ไขและพัฒนาให้เกิดการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ (พัชรีย์ สิริโรส, 2551; อ้างถึงในพริมาดา ฉลองชัยสิทธิ์, 2558, น.21)

ดังนั้น หากจะมองถึงการมีส่วนร่วมที่ก่อให้เกิดบรรลุผลสำเร็จเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องให้ชุมชนหรือปัจเจกชนได้ตระหนักถึงความรู้รับผิดชอบร่วมกันในการที่จะดำเนินกิจกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ การค้นหาศักยภาพชุมชน เกิดผลิตภัณฑ์ชุมชนที่แปลกใหม่ สร้างความเป็นอัตลักษณ์ชุมชน ก่อให้เกิดรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

แผนภาพที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชน

สรุป

จากนโยบายรัฐนำไปสู่แนวทางการดำเนินงานโดยกรมการพัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชน ในด้านการท่องเที่ยวชุมชน โดยมุ่งเน้นในการค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน ศักยภาพชุมชน ในการที่นำมาต่อยอดในการพัฒนา ทั้งในด้านแหล่ง

ท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้มีจุดเด่นเป็นสินค้า OTOP ประจำท้องถิ่นหรือตำบล ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นหรือพื้นที่ย่อมมีอัตลักษณ์ชุมชนที่น่าสนใจแตกต่างกันไปในเชิงพื้นที่ หากประชาชนในชุมชนเข้าใจและ สามารถนำศักยภาพที่มีอยู่เดิม ต่อยอดก่อให้เกิดองค์ความรู้เพิ่มมากขึ้น ก็จะทำให้ท้องถิ่นนั้น ๆ เกิดศักยภาพภายในชุมชนและนำไปสู่ชุมชนที่มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกิดจากศักยภาพชุมชนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นที่สำคัญต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิชาการฉบับนี้ สำเร็จลุล่วง โดยได้รับคำแนะนำชี้แนะ และแก้ไขปรับปรุงจากกองบรรณาธิการและคณะ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ แนะนำ ตรวจสอบแก้ไข จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ และขอขอบคุณเอกสาร ตำรา ตลอดจนนักวิชาการที่ได้นำข้อมูลอันเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการนำเสนอบทความ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ในการที่จะนำไปเป็นแนวทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ดุจศรีแก้ว. (2549). *การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน ศึกษาเฉพาะกรณี: บ้านวังม่วง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดหนองคาย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2561). *แนวทางการดำเนินโครงการ OTOP นวัตกรรมชุมชน*. กองแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน
- ชาติรี แก้วมา. (2549). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชาญวิทย์ โพธิ์เจริญ (2550). *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาขาม อำเภอเมืองอุดรธานี*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. (2550). *การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธนศร เจริญเมือง. (2548). *100 ปีการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2440-2540*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548 ก). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรสแอนด์ ดีไซน์
- _____. (2548 ค). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีความตายของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ซี.พี.บุ๊คสแตนด์การ์ด.
- พรรณเพ็ญ วัฒนมงคลลาภ. (2560). *แนวทางในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอเมืองแพร่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พัชร สีโรส. (2551). *คู่มือหรือแนวทางการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในระดับกระทรวงที่เป็นระดับนโยบาย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ
- ไพศาล สรรสวัสดิ์. (2550). *การพัฒนาชุมชน*. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2563, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/295403>
- ลดา เสรีเรืองยุทธ. (2553). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานของประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบลในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.) มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- วิทยากร เชียงกุล. (2527). *การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย: บทวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: ฉบับแรก.

- สุธี เสริฐศรี (2557). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคกน อำเภอมือเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. (วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.). สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อรนุช ศิลป์มณีพันธ์. (2547). ลักษณะชายฝั่งทะเลที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยว บริเวณชายฝั่งทะเลประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- อุทัย หิรัญโต. (2523). การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์